

اصطلاحات تجاری و اقتصادی

حمید رضا اشرف‌زاده

Clean Collection

وصولی ساده

عبارتست از وصول وجه اسناد مالی که هیچ‌گونه سند تجاری به آن منضم نباشد.

«Instrument» مشابه که برای دریافت پول به کار می‌رود. برای آنکه بانک وجه سند مالی را وصول کند دارنده سند باید آنرا همراه با دستورات کامل و مشخص برای وصول به بانک تحویل دهد. چنانچه براتی برای وصول به شبکه بانکی سپرده شود این روش را «برات وصولی ساده»، «Clean Bill of Exchange» می‌نامند.

برای اینکه وصول وجه برات انجام گیرد باید:

(الف) واگذارنده آنرا به بانک فرستنده یا بانک حواله‌کننده «Remitting Bank» تحویل دهد. معمولاً وی مشتری این بانک است و نزد آن حساب دارد؛

توضیحات: وصولی ساده به آن رشته از عملیات وصولی اطلاق می‌گردد که در جریان آن ذینفع یا دارنده یک «سند مالی» که حاکی از مطالبات وی است بانکی را مأمور می‌نماید تا وجه سند را از شخص بدهکار وصول و آنرا به حسابی که دارنده سند نزد بانک دارد واریز نماید.

طبق تعریف «مقررات متحدالشکل برای وصولیه‌ها» «Uniform Rules for Collection» (مندرج در نشریه شماره ۳۲۲ اتاق بازرگانی بین‌المللی منتشره در سال ۱۹۷۸) سند مالی عبارتست از «برات»، «Bill of Exchange» «سفته»، «Promissory»، «Note» «چک»، «رسید پرداخت»، «Payment Receipt» یا سایر «اسناد»

(ب) همزمان با تسلیم برات، واگذارنده باید دستورات وصول را به طور کامل و مشخص به بانک فرستنده اسناد ارائه دهد. در دستور وصول واگذارنده باید:

(۱) - نام و نشانی کامل براتگیر را مشخص کند؛

(۲) - بانک وصول کننده یا ارائه کننده را تعیین نماید (در صورت عدم تعیین بانک وصول کننده، بانک حواله کننده خود به انتخاب آن اقدام خواهد نمود)؛

(۳) - دستوراتی صریح درخصوص «واخواست»، «Protest» برات در صورت نکول آن به وسیله براتگیر داده باشد (در صورت عدم دستور، بانکها اجباری به این کار نخواهند داشت)؛

(۴) - مشخص گرداند هزینه ها یا کارمزد وصول به حساب خود وی یا براتگیر باشد (در صورت عدم تصریح، هزینه ها و کارمزد به حساب واگذارنده منظور خواهد شد)؛

(۵) - مشخص گرداند بانک وصول کننده در صورت اخذ قبولی برات مدت دار، آنرا نزد خود تا سررسید به امانت نگه دارد یا برای بانک حواله کننده ارسال نماید تا در اختیار وی قرار گیرد؛

(۶) - مشخص گرداند وجه دریافت شده به وسیله پست یا تلکس یا شبکه Society for Financial Worldwide Interbank Telecommunication «SWIFT» انجمن جهانی ارتباط مالی بین بانکی از راه دور ارسال شود.

(ج) بانک فرستنده یا حواله کننده پس از دریافت برات و دستورات آن را برای بانک وصول کننده ارسال نماید؛

(د) بانک وصول کننده خود مستقیماً یا از طریق بانک وصول کننده دیگری به نام بانک ارائه کننده، برات را به رؤیت براتگیر برساند. در این مرحله حالات زیر قابل تشخیص است:

(۱) - چنانچه برات مدت دار باشد براتگیر آنرا قبولی نویسی نموده و به بانک وصول کننده ارائه می دهد. طبق دستور وصول، بانک وصول کننده یا برات را به امانت نگه می دارد یا برای بانک حواله کننده می فرستد.

(۲) اگر برات دیداری است وجه آنرا از براتگیر وصول و به حساب بانک حواله کننده واریز می نماید. وجه پرداخت شده ممکن است حسب دستور به پول کشور محل پرداخت (کشور واردکننده) یا به پول دیگری به جز پول کشور محل پرداخت باشد. پس از وصول وجه، بانک وصول کننده آنرا به حساب بانک فرستنده یا حواله کننده واریز می نماید تا به حساب واگذارنده منظور شود. در وصولی ساده چنانچه قوانین کشور محل پرداخت اجازه داده باشد، «پرداخت به دفعات» «Partial Payment» نیز امکان پذیر است. البته برات هنگامی به براتگیر مسترد خواهد شد که وجه آن تماماً پرداخت شود.

چنانچه برات قبولی نویسی یا پرداخت شود فرایند وصولی به پایان می رسد. اما اگر براتگیر برات را قبولی نویسی ننماید یا وجه

آنرا پرداخت نکنند بانکها موظفند چنانچه دستوری درمورد واخواست داده شده باشد به این عمل اقدام نمایند و کارمزد و هزینه‌های این عمل به حساب واگذارنده خواهد بود. در صورتی که دستور صریحی به بانکها داده نشده باشد تعهدی نسبت به واخواست برات ندارند.

روش وصولی ساده را می‌توان برای دریافت بهای کسالا‌های صادراتی نیز به کار برد. به این ترتیب که صادرکننده، کالا را آماده و آنرا برای واردکننده ارسال می‌کند و پس از تهیه تمامی اسناد تجاری لازم مثل سیاهه‌ها، اسناد مالکیت کالا، گواهیها و غیره، آنها را مستقیماً، مثلاً از طریق پست، برای خریدار می‌فرستد و در اختیار وی قرار می‌دهد. بنابراین حق تصرف یا حق مالکیت کالا از همان ابتدا و قبل از آنکه خریدار بهای کالا را بپردازد به وی منتقل می‌شود. سپس صادرکننده، مثلاً براتی را که به یکی از سه طریق زیر بدست آورده، به عنوان واگذارنده به بانک خود می‌سپارد تا برات را با استفاده از خدمات «بانک کارگزار»، «Correspondent Bank» واقع در کشور واردکننده به رویت براتگیر رسانده و وجه آنرا وصول نماید:

(۱) - صادرکننده کالا خود، براتی دیداری یا مدت دار عهده واردکننده یا شخص ثالثی که واردکننده تعیین نموده (مثلاً بانکی که اعتباری در اختیار واردکننده قرار داده) صادر نماید. در این طریق صادرکننده کالا، دارنده برات و واردکننده

یا شخص ثالث، براتگیر و پرداخت‌کننده برات خواهند بود.

(۲) - واردکننده خود براتی عهده شخص ثالث و به نفع صادرکننده کالا کشیده و آنرا در اختیار صادرکننده قرار دهد. در این طریق صادرکننده کالا دارنده برات و شخص ثالث براتگیر و پرداخت‌کننده برات خواهند بود.

(۳) - واردکننده براتی را که شخص ثالثی به نفع وی کشیده است به نام صادرکننده کالا «پشت نویسی» «Endorse» کرده و در اختیار وی قرار دهد. در این طریق صادرکننده کالا دارنده برات است و براتگیر همان شخصی است که در متن برات مشخص شده است.

به هر نحو که برات به دست صادرکننده کالا رسیده باشد می‌توان برای وصول آنرا به بانک فرستنده یا حواله‌کننده سپارد تا از براتگیر وصول شود. غیر از برات، اسناد مالی دیگر مثل سفته یا چک و... نیز در وصولی ساده به کار می‌رود که می‌توان آنرا برای وصول به بانک سپرد. در هر مورد ترتیب عمل و نحوه صدور و واگذاری این اسناد به صادرکننده کالا به شرح ذیل خواهد بود:

(۱) - چک. واردکننده پس از آنکه کالا را از صادرکننده کالا تحویل گرفت چکی صادر و در اختیار صادرکننده کالا (ذینفع چک) قرار خواهد داد یا ممکن است چکی را که از شخص دیگری دریافت داشته به نفع وی پشت‌نویسی کنند. ذینفع چک را همانند برات همراه با دستورالعمل مربوطه، برای وصول به بانک

فرستنده یا حواله کننده می دهد. همچنین صادرکنندگان یا فروشندگانی که بهای کالاها و خدمات خود را از طریق چکهای مسافرتی دریافت می دارند می توانند آنرا برای وصول به بانک بسپارند.

(۲) - سفته. ممکن است واردکننده در ازاء دریافت کالا سفته ای امضاء و به صادرکننده یا فروشنده کالا تسلیم نماید یا سفته ای را که شخص ثالثی به نفع وی صادر نموده به نفع صادرکننده پشت نویسی و در اختیار وی قرار دهد. صادرکننده به همان نحو می تواند بانک را مأمور وصول وجه سفته از پرداخت کننده سفته بنماید.

(۳) - رسیدهای پرداخت. این اسناد در بازرگانی بین المللی بسیار بندرت به کار می رود. مع هذا هرگونه رسیدی دال بر مطالبات پولی را می توان برای وصول به بانک سپرد.

ممکن است واردکننده کالا از قبولی نویسی یا پرداخت وجه برات خودداری نماید. چنانچه واردکننده از قبول کالا خودداری نموده و به همین دلیل برات را نکول کرده باشد، صادرکننده کالا همانند روش وصولی اسنادی باید اقداماتی را برای حفاظت از کالا به عمل آورد. معمولاً نماینده یا «وکیل»، «Case of Need» وی در کشور واردکننده باید کالا را تحویل گرفته، از آن حفاظت کامل به عمل آورده و در صورت لزوم برای کالا خریدار دیگری در آن کشور، یا کشوری دیگر بیابد یا کالا را مجدداً برای صادرکننده ارسال نماید. باید توجه داشت

که بانک وصول کننده برات به هیچ وجه مسئولیتی در قبال کالا نداشته و ممکن است حتی از معامله صادراتی کاملاً بی خبر باشد. تنها مسئولیت بانک در این مورد این است که وجه برات را وصول نموده یا در صورت نکول برات، حسب دستور داده شده، به وخواست آن اقدام نماید.

در جریان وصولی ساده و هنگامی که «سند مالی قابل معامله ای» مانند برات به کار می رود بانک حواله کننده یا هر شخص دیگری، چنانچه صادرکننده برات یا پرداخت کننده آنرا معتبر تشخیص دهد برات را با وی معامله می کند. «معامله» «Negotiation» به معنی خرید برات از دارنده آن می باشد. در صورتی که صادرکننده کالا بتواند برات مدت داری را که در فروش نسبه (مدت دار) کالای خود به دست آورده است با بانک یا شخص دیگری معامله نماید، در این صورت بهای کالای خود را همچون یک معامله نقدی دریافت می دارد و این مزیت بزرگی برای وی خواهد بود. غالب بانکها اسناد مالی قابل معامله صادرکنندگان کشور خود را برای سهولت و تأمین مالی صادرکننده معامله می نمایند خصوصاً اگر مؤسسه ای دریافت بهای کالا (یا در حقیقت وجه برات را) برای صادرکننده ضمانت کرده باشد. این ضمانت خطر اعسار یا ورشکستگی و یا قصور واردکننده در پرداخت را تحت پوشش قرار می دهد و به این ترتیب معامله برات به سادگی انجام خواهد پذیرفت. پس از اینکه بانک برات را معامله یا تنزیل

نمود خود به عنوان دارنده، آنرا برای وصول به بانک وصول‌کننده واقع در محل اقامت براتگیر ارسال می‌دارد. چنانچه براتگیر برات را نپردازد یا تأخیری در پرداخت ایجاد شود بانک «حق رجوع» «Right of Recourse» به صادرکننده کالا که برات را با وی معامله نموده است دارد.

نحوه معامله برات بسیار شبیه به تنزیل آن می‌باشد اما این تسهیلات بانکی از پاره‌ای جهات با هم تفاوت‌هایی دارند. اگرچه در معامله برات، بانک هزینه بهره‌ای متناسب با سررسید و نرخ بهره مورد توافق را از مبلغ اسمی برات کسر می‌نماید و از این حیث کاملاً مشابه تنزیل است ولی تفاوت‌هایی به شرح زیر قابل مشاهده است.

(۱) - در تنزیل، برات مدت‌دار است ولی در معامله برات می‌تواند هم دیداری باشد و هم مدت‌دار.

(۲) - در تنزیل، برات قبولی نویسی شده است ولی برات معامله شده لازم نیست قبلاً قبولی نویسی شده باشد.

(۳) - برات تنزیل شده را می‌توان مجدداً تنزیل نمود یا آن را تا سررسید نگهداری کرد ولی برات معامله شده، برای وصول معمولاً به خارج از کشور ارسال خواهد شد.

(۴) - برای اینکه برات تنزیل شود براتگیر آن باید نزد بانک تنزیل‌کننده واقع در داخل کشور دارنده برات، از اعتبار مناسب برخوردار باشد. درحالی که در معامله، براتگیر فردی است در خارج از کشور و ممکن است برای بانک

تنزیل‌کننده ناشناخته باشد.

(۵) - در تنزیل برات، معمولاً پرداخت‌کننده اصلی برات همان بانک محلی است که آنرا تنزیل نموده (یعنی بیشتر همان شخص یا بانک محلی که باید برات را قبولی نویسی نموده و وجه آنرا پرداخت کند، برات را تنزیل می‌نماید) درحالی که در معامله، پرداخت‌کننده برات شخصی خارجی است.

(۶) - چنانچه بانکی که اعتباری در اختیار واردکننده قرار داده خود برات فروشنده را قبولی نویسی نموده و سپس آنرا تنزیل نماید، در صورت عدم پرداخت وجه برات از جانب واردکننده، حق رجوع به فروشنده را دارد اما این حق جنبه تشریفاتی دارد زیرا خود مسئول قبولی نویسی خود می‌باشد، درحالی که در معامله برات حق رجوع به فروشنده در صورت عدم پرداخت یا قبولی برات، سریعترین راه برای بازپس‌گیری وجه برات است درحالی که اگر معامله‌کننده بخواهد در صورت عدم پرداخت یا قبولی نویسی به و اخواست برات اقدام کند و جریان وصول برات از براتگیر را از مجرای قانونی تعقیب نماید متضمن ریسک، صرف وقت و هزینه بیشتر است.

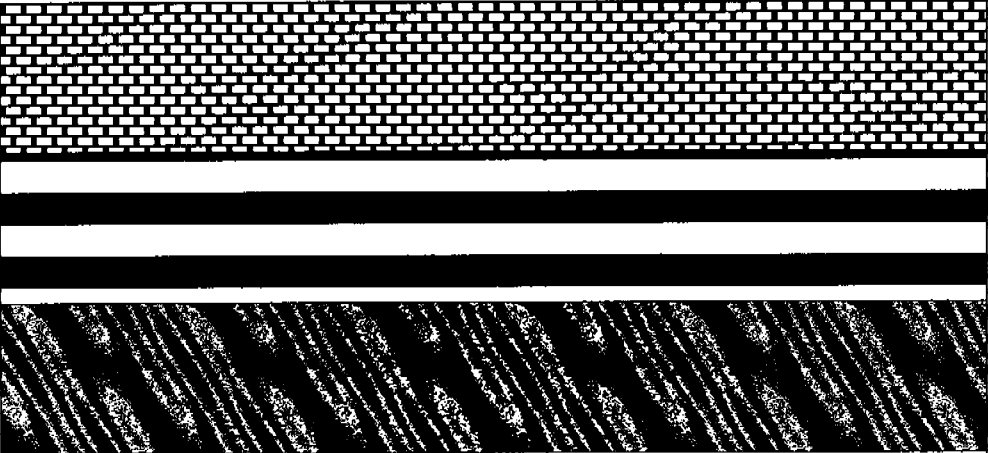
(۷) - در تنزیل برات تاریخ دقیق دریافت وجه آن، در هنگام تنزیل مشخص است لیکن در معامله برات، تاریخ واقعی دریافت وجه برات را فقط با حدس و گمان می‌توان تعیین نمود. اما اگر بانکی که صادرکننده کالا برات را برای وصول به آن می‌سپارد (یعنی بانک

حواله‌کننده) برات را برای معامله مناسب تشخیص ندهد (مثلاً به علت عدم شناخت براتگیر یا اعتبار پائین وی) در این صورت برات صرفاً برای وصول ارسال خواهد شد. دارنده برات یا صادرکننده کالا در این حالت ممکن است از بانک درخواست پیش‌پرداخت بخشی از مبلغ برات را در قبال سپردن وثائق کافی بنماید. در این صورت بانک پیش‌پرداختی را با توجه به محاسبه بهره آن به دارنده برات می‌پردازد و در اینجا نیز حق رجوع کامل به دارنده برات یا صادرکننده را دارد. این حالت مانند اینست که بخشی از وجه برات از طریق معامله و بخشی از طریق روش وصولی، وصول شده است و ممکن است در صورت سپردن وثائق کافی کل وجه برات پیش‌پرداخت شود. باید توجه نمود که پیش‌پرداخت نیز اگرچه شبیه معامله (و تنزیل) برات است اما با آن تفاوت دارد. در حالت پیش‌پرداخت، حقوق و تعهدات بانک متفاوت با حالت معامله است زیرا بانک جزو طرفهای برات محسوب نمی‌شود و فقط به میزان مبلغ پرداخت شده،

نسبت به برات «حق حبس» «Lien» دارد. درحالی که با معامله برات وی به یکی از طرفهای آن تبدیل شده و می‌تواند از حمایت‌هایی که قانون برای دارندگان با حسن‌نیت برات در نظر گرفته است برخوردار شود.

صادرکنندگان کالاها یا خدمات در صورتی باید از ترتیبات وصولی ساده برای دریافت بهای کالای خود استفاده کنند که نهایت اطمینان را به مشتری خود (واردکننده) و همچنین وضعیت اقتصادی و سیاسی کشور متبوع وی داشته باشند زیرا آنها مالکیت کالا را در ابتدا به وی منتقل و سپس بهای کالا را در صورت قبولی نویسی یا پرداخت برات یا سفته و چک دریافت می‌نمایند. در مقایسه با روش وصولی اسنادی و اعتبار اسنادی، این روش برای صادرکننده نامساعدترین روش پرداخت است اما بر «معامله براساس حساب آزاد» «Open Account» تا حدودی برتری دارد و از طرف دیگر نسبت به اعتبار اسنادی هم برای واردکننده و هم برای صادرکننده ارزانتر، کم‌هزینه‌تر و آسان‌تر است.

* * *

اطلاع رسانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی